

Milli iqtisadiyyatın sahələri arasında aqrar sferanın rolu

Klassik iqtisadi məktəbi tənqid edən cəryanlardan biri, əsasını alman Fridrix Listin qoyduğu milli iqtisadiyyat cəryanı da aqrar sektor fəaliyyətləri və dövlətin aqrar siyasəti baxımından öyrənilməsi zəruridir. Həmin dövrdə əsasən aqrar ölkə olan və hələsənayeləmə bilməyən ölkələrin klassik iqtisadçıların göstərdiyi azad xarici ticarət prinsipi əsasında artıq sənayeləmiş ölkələrlə rəqabət apara bilməyəcəyi fikrini müdafiə edən bu cəryan aqrar sektorun və yeni yaranan sənaye müəssisələrinin sənayeləşməyə tam başa çatana qədər dövlət tərəfindən xüsusilə yüksək gömrük rüsumları vasitəsilə qorunmasını irəli sürülmüşdür. İlk dəfə olaraq Fridrix List aqrar sektorun bir sıra özünəməxsus xüsusiyyətlərindən çıxış edərək onun xüsusi himayəyə ehtiyacı olduğunu da qeyd etmişdir.

Göstərdiyim nəzəriyyənin formalaşdırılması və inkişaf edərək bu günkü səviyyəsinə gəlib çatana dövlətin aqrar siyasətinin daha yaxşı dərk edilməsi və effektivliyinin artırılması məqsədilə ilk növbədə bu sektorun spesifik xüsusiyyətlərinin və ölkə iqtisadiyyatında oynadığı rolunun ətraflı öyrənilməsinə ehtiyac vardır. Çünki, həyata keçirilən aqrar siyasətin məqsəd və mexanizmləri böyük ölçüdə məhz bu spesifikliklərin təsiri altında formalaşır. Bu məqsədlə aqrar sektorun spesifik xüsusiyyətlərini və ölkə iqtisadiyyatında oynadığı rolunu müxtəlif mənbələrə əsaslanaraq aşağıdakı istiqamətlərdə qruplaşdırmaq mümkündür:

--- Aqrar sektor insan həyatı üçün zəruri istehlak məhsullarının böyük bir qismini təmin edir. Həmin məhsulların mühüm hissəsini aqrar sektorda istehsal olunan ərzaq məhsulları təşkil edir. Bu baxımdan qidalanma sisteminin coğrafi mühit və mədəni faktorlar əsasında formalaşdığını, əhalinin ərzaqla təminatının strateji əhəmiyyət kəsb etdiyini nəzərə alaraq hər bir ölkənin özünəməxsus, müstəqil aqrar siyasətinin olması ictimai bir vəzifə kimi ortaya çıxır;

--- Aqrar sektor sənaye müəssisələrinin əsas xammal mənbəyidir. Yeyinti, toxuculuq kimi bir sıra sənaye sahələrində olunan əsas xammal resursları aqrar sektor tərəfindən təmin edildiyindən bu sektor davamlı sənaye inkişafı baxımından da mühüm əhəmiyyət kəsb edir;

--- Aqrar sektor sənaye məhsulları üçün böyük bazardır. Başda neft-kimya və masınqayırma olmaqla bir sıra sənaye sahələrinin məhsulları aqrar sektorda geniş şəkildə istifadə edilir;

--- Aqrar sektor zəif inkişaf etmiş ölkələrdə əhalinin məşğul olduğu əsas sahədir. Hal-hazırda məşğul əhalinin ABS-da 2%-i, AB-də 2-4%-i, İEOÖ-də (59%-i, Azərbaycanda isə 40-i aqrar sektorda çalışır;

--- Aqrar sektorda yaranan kapital yığılımı sənaye üçün investisiya mənbəyidir. əslində II Dünya müharibəsindən sonra inkişaf iqtisadiyyatının əsas tədqiqat obyektlərindən biri də aqrar sektorda yaranan izafi dəyərin ölkənin sənayeləşməsi yolunda necə səmərəli istifadə edilməsi ilə bağlıdır;

--- Aqrar sektor məhsullarının mühüm bir hissəsi ixrac edildiyindən ölkə üçün valyuta mənbəyi rolunu oynayır. İnkişafın ilkin pilləsində olan ölkələrdə sənayeləşmə prosesinə təkan verən amillərdən biri də xaricdən mütərəqqi kapital resurslarının idxal edilməsidir. Məhz bu idxalın həyata keçirilməsində aqrar sektorun ixracından əldə edilən valyuta resursları əsas mənbədir;